ฯ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

อภิธมฺมปิฎก

สํคายนสฺส ปุจฺฉา วิสฺสชฺชนา

ปุจฺฉา – ปฐมมหาสํคีติกาเล อาวุโส ธมฺมสํคาหกา มหากสฺสปาทโย มหาเถรวรา โปราณสํคีติการา ปฐมํ วินยปิฎกํ สํคายิตฺวา สุตฺตนฺตปิฎเก จ ทีฆมชฺฌิมสํยุตฺตองฺคุตฺตรสํขาเต จตฺตาโร มหานิกาเย สํคายิตฺวา ตทนนฺตรํ กึ นาม ปาวจนํ สํคายึสุฯ

วิสฺสชฺชนา – ปฐมมหาสํคีติกาเล ภนฺเต ธมฺมสํคาหกา มหากสฺสปาทโย มหาเถรวรา โปราณสํคีติการา ปฐมํ วินยปิฎกํ สํคายิตฺวา สุตฺตนฺตปิฎเก จ ทีฆมชฺฌิมสํยุตฺตองฺคุตฺตรสํขาเต จตฺตาโร นิกาเย สํคายิตฺวา ตทนนฺตรํ อภิธมฺมปิฎกํ นาม ปาวจนํ สํคายึสุฯ

ปุจฺฉา – อิมิสฺสมฺปิ อาวุโส ฉฏฺฐสํคีติยํ สกลเญฺจว วินยปิฎกํ สํคีตํ, เต จ จตฺตาโร มหานิกายาฯ กาโล ทานิ อาวุโส สมฺปตฺโต อภิธมฺมปิฎกํ สํคายิตุํ, ตสฺมาหํ ตํ ตตฺถ ปุจฺฉิตพฺพานิ ปุจฺฉิสฺสามิฯ อภิธมฺโม นาเมส อาวุโส เกนเฏฺฐน อภิธมฺโมติ วุจฺจติฯ

วิสฺสชฺชนา – ธมฺมาติเรก ธมฺมวิเสสเฏฺฐน ภนฺเต อภิธมฺโมติ วุจฺจติฯ

ปุจฺฉา – โส ปเนส อาวุโส อภิธมฺโม เกน กตฺถ กทา จ อธิคโตฯ

วิสฺสชฺชนา – โส โข ภนฺเต อภิธมฺโม สพฺพญฺญุพุเทฺธน มหาโพธิมณฺฑมูเล เวสาขปุณฺณมิยํ ยถาภูตํ อธิคโตฯ

ปุจฺฉา – กตฺถ ปเนส อาวุโส อภิธมฺโม ภควตา กทา จ วิจิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – โส โข ภนฺเต อภิธมฺโม ภควตา มหาโพธิมเณฺฑ รตนฆรสตฺตาเห วิจิโตฯ

ปุจฺฉา – กตฺถ ปเนส อาวุโส อภิธมฺโม ภควตา กทา กสฺสตฺถาย จ เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – โส โข ภนฺเต อภิธมฺโม ภควตา เทเวสุ ตาวตึเสสุ ปาริจฺฉตฺตกมูลมฺหิ ปณฺฑุกมฺพลสิลายํ อภิสโมฺพธิโต สตฺตเม วเสฺส มาตรํ ปมุขํ กตฺวา ทสหิ จกฺกวาฬสหเสฺสหิ อาคมฺม สนฺนิสินฺนานํ เทวตานํ จตุโรฆนิตฺถรณตฺถาย อโนฺต วสฺสํ เทสิโตฯ

ปุจฺฉา – เกเนส อาวุโส อภิธมฺโม ปฐมํ มนุสฺสโลเก ปติคฺคหิโต, กสฺส จ ปุน เตน เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อายสฺมตา ภนฺเต สาริปุตฺตเตฺถเรน ธมฺมเสนาปตินา เอส อภิธมฺโม ปฐมํ มนุสฺสโลเก ปติคฺคหิโต, เตเนว ภนฺเต อายสฺมตา สาริปุตฺตเตฺถเรน อตฺตโน สทฺธิวิหาริกานํ ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสตานํ เทสิโตฯ

ปุจฺฉา – เก อาวุโส สิกฺขนฺติฯ

วิสฺสชฺชนา – เสขา จ ภนฺเต ปุถุชฺชนา กลฺยาณกา จ สิกฺขนฺติฯ

ปุจฺฉา – เก อาวุโส สิกฺขิตสิกฺขาฯ

วิสฺสชฺชนา – อรหโนฺต ภเนฺต สิกฺขิตสิกฺขาฯ

ปุจฺฉา – เก อาวุโส ธาเรนฺติฯ

วิสฺสชฺชนา – เยสํ ภเนฺต วตฺตติ, เต ธาเรนฺติฯ

ปุจฺฉา – กสฺส อาวุโส วจนํฯ

วิสฺสชฺชนา – ภควโต ภเนฺต วจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

ปุจฺฉา – เกนาวุโส อาภตํฯ

วิสฺสชฺชนา – ปรํปราย ภเนฺต อาภตํฯ

ธมฺมสงฺคณี

ปุจฺฉา – โส ปเนส อาวุโส อภิธโมฺม ธมฺมสงฺคณิวิภงฺคาทิปกรณปริเจฺฉทวเสน สตฺตวิโธฯ เตสุ ปฐมํ ภควตา กตรํ ปกรณํ เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – ปฐมํ ภเนฺต ธมฺมสงฺคณิปกรณํ ภควตา เทสิตํฯ

ปุจฺฉา – ธมฺมสงฺคณิยํ อาวุโส อตฺถิ มาติกา, อตฺถิ ปทภาชนียํฯ เตสุ มาติกํ นิกฺขิปเนฺตน ภควตา กถํ นิกฺขิตฺตาฯ

วิสฺสชฺชนา – มาติกํ ภเนฺต นิกฺขิปเนฺตน ภควตา ‘‘กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมาฯ สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมาฯ วิปากา ธมฺมา วิปากธมฺมธมฺมา เนววิปากนวิปากธมฺมธมฺมา’’ติ เอวมาทินา ทฺวาวีสติยา ติกานํ วเสนฯ ‘‘เหตู ธมฺมา น เหตู ธมฺมาฯ สเหตุกา ธมฺมา อเหตุกา ธมฺมาฯ

เหตุสมฺปยุตฺตา ธมฺมา เหตุวิปฺปยุตฺตา ธมฺมาฯ เหตู เจว ธมฺมา สเหตุกา จ สเหตุกา เจว ธมฺมา น จ เหตูฯ เหตู เจว ธมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตา จ เหตุสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา น จ เหตูฯ น เหตู โข ปน ธมฺมา สเหตุกาปิ อเหตุกาปี’’ติ เอวมาทินา ทุกสตานญฺจ วเสน มาติกา นิกฺขิตฺตาฯ

กามาวจรกุสล

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส ธมฺมสงฺคณิยํ ปทภาชนีเย จิตฺตุปฺปาทกเณฺฑ กุสลา ธมฺมาติปทสฺส อตฺถํ วิภชเนฺตน ภควตา กถํ กามาวจรกุสลํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต ธมฺมสงฺคณิปกรเณ จิตฺตุปฺปาทกเณฺฑ กุสลา ธมฺมาติ ปทสฺส อตฺถํ วิภชเนฺตน ภควตา ‘‘กตเม ธมฺมา กุสลาฯ ยสฺมิํ สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ โสมนสฺสสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ รูปารมฺมณํ วา สทฺทารมฺมณํ วา คนฺธารมฺมณํ

วา รสารมฺมณํ วา โผฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา ธมฺมารมฺมณํ วา ยํ ยํ วา ปนารพฺภฯ ตสฺมึ สมเย ผโสฺส โหติ เวทนา โหติ สญฺญา โหติ เจตนา โหติ จิตฺตํ โหติ วิตกฺโก โหติ วิจาโร โหติ ปีติ โหติ สุขํ โหติ จิตฺตเสฺสกคฺคตา โหตี''ติ เอวมาทินา กามาวจรกุสลํ ตีหิ มหาวาเรหิ วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

รูปาวจรกุสล

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส ธมฺมสงฺคณีปาฬิยํ จิตฺตุปฺปาทกเณฺฑ กุสลา ธมฺมาติ ปทสฺส อตฺถํ วิภชเนฺตน ภควตา กถํ รูปาวจรกุสลญฺจ อรูปาวจรกุสลญฺจ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – รูปาวจรกุสลญฺจ อรูปาวจรกุสลญฺจ ภเนฺต ''กตเม ธมฺมา กุสลาฯ ยสฺมึ สมเย รูปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ วิวิเจฺจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธเมฺมหิ สวิตกฺกํ สวิตกฺกํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ ปถวีกสิณ''นฺติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต เทสิตํฯ

โลกุตฺตรากุสล

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส ธมฺมสงฺคณีปาฬิยํ จิตฺตุปฺปาทกเณฺฑ กุสลา ธมฺมาติ ปทสฺส อตฺถํ วิภชเนฺตน ภควตา กถํ โลกุตฺตรกุสลํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฎเก ภเนฺต ธมฺมสงฺคณิยํ จิตฺตุปฺปาทกเณฺฑ กุสลา ธมฺมาติ ปทสฺส อตฺถํ วิภชเนฺตน ภควตา ''กตเม ธมฺมา กุสลาฯ ยสฺมึ สมเย โลกุตฺตรํ ฌานํ ภาเวติ นิยฺยานิกํ อปจยคามึ ทิฏฺฐิคตานํ ปหานาย ปฐมาย ภูมิยา ปตฺติยา วิวิเจฺจว กาเมหิ...เป.... ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺธาภิญฺญ''นฺติ เอวมาทินา ภควตา โลกุตฺตรกุสลํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

อกุสล

ปุจฺฉา – ตเตฺถว อาวุโส อกุสลา ธมฺมาติ มาติกาปทสฺส อตฺถํ วิภชเนฺตน ภควตา กถํ อกุสลํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – ตเตฺถว ภเนฺต อกุสลา ธมฺมาติ มาติกาปทสฺส อตฺถํ วิภชเนฺตน ภควตา ''กตเม ธมฺมา อกุสลาฯ ยสฺมึ สมเย อกุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ โสมนสฺสสหคตํ ทิฏฺฐิคตสมฺปยุตฺตํ รูปารมฺมณํ วา สทฺธารมฺมณํ วา คนฺธารมฺมณํ วา รสารมฺมณํ วา โผฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา ธมฺมารมฺมณํ วา ยํ ยํ วา ปนารพฺภฯ ตสฺมึ สมเย ผโสฺส โหติ เวทนา โหติ สญฺญา โหติ เจตนา โหติ จิตฺตํ โหตี''ติ เอวมาทินา อกุสลํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

อพฺยากต

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส ธมฺมสงฺคณีปาฬิยํ จิตฺตุปฺปาทกณฺฑรูปกเณฺฑสุ อพฺยากตา ธมฺมาติ มาติกาปทสฺส อตฺถํ วิภชเนฺตน ภควตา กถํ อพฺยากตา ธมฺมา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต ธมฺมสงฺคณิยํ อพฺยากตา ธมฺมาติ ปทสฺส อตฺถํ วิภชเนฺตน ภควตา ‘‘กตเม ธมฺมา อพฺยากตาฯ ยสฺมึ สมเย กามาวจรสฺส กุสลสฺส กมฺมสฺส กตตฺตา อุปจิตตฺตา วิปากํ จกฺขุวิญฺญาณํ อุปฺปนฺนํ โหติ อุเปกฺขาสหคตํ รูปารมฺมณํฯ ตสฺมึ สมเย ผโสฺส โหติ เวทนา โหติ สญฺญา โหติ เจตนา โหติ จิตฺตํ โหตี’’ติ เอวมาทินา จ จิตฺตุปฺปาทกเณฺฑ, รูปกเณฺฑ จ ‘‘กตเม ธมฺมา อพฺยากตาฯ กุสลากุสลานํ ธมฺมานํ วิปากา กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา อปริยาปนฺนา เวทนากฺขโนฺธ สญฺญากฺขโนฺธ สงฺขารกฺขโนฺธ วิญฺญาณกฺขโนฺธฯ เย จ ธมฺมา กิริยา เนว กุสลา นากุสลา น จ กมฺมวิปากาฯ สพฺพญฺจ รูปํ อสงฺขตา จ ธาตุฯ อิเม ธมฺมา อพฺยากตา’’ติ เอวมาทินา จ อพฺยากตา ธมฺมา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิภงฺค

ปุจฺฉา – สตฺตสุ อาวุโส อภิธมฺมปฺปกรเณสุ วิภงฺคปฺปกรเณ ภควตา กติ วิภงฺคา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต สตฺตสุ ปกรเณสุ ทุติเย วิภงฺคปฺปกรเณ ขนฺธวิภโงฺค อายตนวิภโงฺค ธาตุวิภโงฺค สจฺจวิภโงฺค อินฺทฺริยวิภโงฺค ปฏิจฺจสมุปฺปาทวิภโงฺค สติปฏฺฐานวิภโงฺค สมฺมปฺปธานวิภโงฺค อิทฺธิปาทวิภโงฺค โพชฺฌงฺควิภโงฺค มคฺคงฺควิภโงฺค ฌานวิภโงฺค อปฺปมญฺญาวิภโงฺค สิกฺขาปทวิภโงฺค ปฏิสมฺภิทาวิภโงฺค ญาณวิภโงฺค ขุทฺทกวตฺถุวิภโงฺค ธมฺมหทยวิภโงฺคติ ภควตา อฏฺฐารส วิภงฺคา เทสิตาฯ

ขนฺธวิภงฺค

ปุจฺฉา – เตสุ อาวุโส อฏฺฐารสสุ วิภเงฺคสุ ปฐเม ขนฺธวิภเงฺค ภควตา กถํ ขนฺธา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – เตสุ ภเนฺต อฏฺฐารสสุ วิภเงฺคสุ ปฐเม ขนฺธวิภเงฺค ‘‘ปญฺจกฺขนฺธา รูปกฺขโนฺธ เวทนากฺขโนฺธ สญฺญากฺขโนฺธ สงฺขารกฺขโนฺธ วิญฺญาณกฺขโนฺธฯ ตตฺถ กตโม รูปกฺขโนฺธ, ยํกิญฺจิ รูปํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, ตเทกชฺฌํ อภิสญฺญูหิตฺวา อภิสงฺขิปิตฺวา อยํ วุจฺจติ รูปกฺขโนฺธ’’ติ เอวมาทินา สุตฺตนฺตภาชนียอภิธมฺมภาชนียปญฺหาปุจฺฉกสงฺขาเตหิ ตีหิ มหานเยหิ ภควตา ขนฺธา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

อายตนวิภงฺค

ปุจฺฉา – ทุติเย ปน อาวุโส อายตนวิภเงฺค ภควตา กถํ อายตนานิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

วิสฺสชฺชนา – ทุติเย ภเนฺต อายตนวิภเงฺค ‘‘ทฺวาทสายตนานิ จกฺขายตนํ รูปายตนํ โสตายตนํ สทฺทายตนํ ฆานายตนํ คนฺธายตนํ ชิวฺหายตนํ รสายตนํ กายายตนํ โผฏฺฐพฺพายตนํ มนายตนํ ธมฺมายตนํฯ จกฺขุํ อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา วิปริณามธมฺมํ, รูปา อนิจฺจา ทุกฺขา อนตฺตา วิปริณามธมฺมา’’ติ เอวมาทินา ภควตา สุตฺตนฺตภาชนียอภิธมฺมภาชนียปญฺหาปุจฺฉกสงฺขาเตหิ ตีเหว อายตนานิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

ธาตุวิภงฺค

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส วิภงฺคปฺปกรเณ ตติเย ธาตุวิภเงฺค ภควตา กถํ ธาตุโย วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – ตติเย ภเนฺต ธาตุวิภเงฺค ‘‘ฉ ธาตุโย ปถวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ อากาสธาตุ วิญฺญาณธาตู’’ติ ภเนฺต สุตฺตนฺตภาชนียอภิธมฺมภาชนียปญฺหาปุจฺฉกสงฺขาเตหิ ตีหิ มหานเยหิ ภควตา ธาตุโย วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

สจฺจวิภงฺค

ปุจฺฉา – จตุเตฺถ ปน อาวุโส สจฺจวิภเงฺค ภควตา กถํ สจฺจานิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

วิสฺสชฺชนา – จตุเตฺถ ภเนฺต สจฺจวิภเงฺค ‘‘จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ, ทุกฺขสมุทยํ อริยสจฺจํ, ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ, ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํฯ ตตฺถ กตมํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ, ชาติปิ ทุกฺขา, ชราปิ ทุกฺขา, มรณมฺปิ ทุกฺขํ, โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาปิ ทุกฺขา, อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุโกฺข, ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุโกฺข, ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ, ตมฺปิ ทุกฺขํ, สํขิเตฺตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา’’ติ เอวมาทินา สุตฺตนฺตภาชนียอภิธมฺมภาชนียปญฺหาปุจฺฉกสงฺขาเตหิ ตีหิ มหานเยหิ ภควตา สจฺจานิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

อินฺทฺริยวิภงฺค

ปุจฺฉา – ปญฺจเม ปน อาวุโส อินฺทฺริยวิภเงฺค ภควตา กถํ อินฺทฺริยานิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

วิสฺสชฺชนา – ปญฺจเม ปน ภเนฺต อินฺทฺริยวิภเงฺค ‘‘พาวีสตินฺทฺริยานิ จกฺขุนฺทฺริยํ โสตินฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวฺหินฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ มนินฺทฺริยํ…เป…. อญฺญาตาวินฺทฺริย’’นฺติ เอวมาทินา อภิธมฺมภาชนียปญฺหาปุจฺฉกสงฺขาเตหิ ทฺวีหิ มหานเยหิ ภควตา อินฺทฺริยานิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

ปฏิจฺจสมุปฺปาท วิภงฺค

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส วิภงฺคปฺปกรเณ ฉเฏฺฐ ปฏิจฺจสมุปฺปาทวิภเงฺค ภควตา กถํ ปฏิจฺจสมุปฺปาโท วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – ฉเฏฺฐ ภเนฺต ปฏิจฺจสมุปฺปาทวิภเงฺค ‘‘อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา…เป…. สมุทโย โหตี’’ติ เอวมาทินา ภควตา ปฏิจฺจสมุปฺปาโท สุตฺตนฺตภาชนียอภิธมฺมภาชนียสงฺขาเตหิ ทฺวีหิ มหานเยหิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

สติปฏฺฐานวิภงฺค

ปุจฺฉา – สตฺตเม ปน อาวุโส สติปฏฺฐานวิภเงฺค ภควตา กถํ สติปฏฺฐานา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – สตฺตเม ภเนฺต สติปฏฺฐานวิภงฺเค ‘‘จตฺตาโร สติปฏฺฐานา อิธ ภิกฺขุ อชฺฌตฺตํ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ, พหิทฺธา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ, อชฺฌตฺตพหิทฺธา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส’’นฺติ เอวมาทินา สุตฺตนฺตภาชนียอภิธมฺมภาชนียปญฺหาปุจฺฉกสงฺขาเตหิ ตีหิ มหานเยหิ ภควตา สติปฏฺฐานา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

สมฺมปฺปธานวิภงฺค

ปุจฺฉา – อฏฺฐเม ปน อาวุโส สมฺมปฺปธานวิภงฺเค ภควตา กถํ สมฺมปฺปธานา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – อฏฺฐเม ภเนฺต สมฺมปฺปธานวิภงฺเค ‘‘จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา อิธ ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ, อุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ, อนุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ อุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ, อุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ ฐิติยา อสโมฺมสาย ภิโยฺยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหตี’’ติ เอวมาทินา ภควตา สมฺมปฺปธานา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

อิทฺธิปาทวิภงฺค

ปุจฺฉา – นวเม ปน อาวุโส อิทฺธิปาทวิภงฺเค ภควตา กถํ อิทฺธิปาทา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – นวเม ภเนฺต อิทฺธิปาทวิภงฺเค ‘‘จตฺตาโร อิทฺธิปาทา อิธ ภิกฺขุ ฉนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ…เป.… วีมํสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวตี’’ติ เอวมาทินา ตีหิ มหานเยหิ ภควตา อิทฺธิปาทา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

โพชฺฌงฺควิภงฺค

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส วิภงฺคปฺปกรเณ ทสเม โพชฺฌงฺควิภงฺเค ภควตา กถํ โพชฺฌงฺคา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – ทสเม ภเนฺต โพชฺฌงฺควิภงฺเค ‘‘สตฺต โพชฺฌงฺคา สติสโมฺพชฺฌโงฺค ธมฺมวิจยสโมฺพชฺฌโงฺค วีริยสโมฺพชฺฌโงฺค ปีติสโมฺพชฺฌโงฺค ปสฺสทฺธิสโมฺพชฺฌโงฺค สมาธิสโมฺพชฺฌโงฺค อุเปกฺขาสโมฺพชฺฌโงฺคฯ ตตฺถ กตโม สติสโมฺพชฺฌโงฺค, อิธ ภิกฺขุ สติมา โหติ ปรเมน สติเนปเกฺกน สมนฺนาคโต จิรกตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ สริตา โหติ อนุสฺสริตา, อยํ วุจฺจติ สติสโมฺพชฺฌโงฺค’’ติ เอวมาทินา ภควตา สุตฺตนฺตภาชนียอภิธมฺมภาชนียปญฺหาปุจฺฉกสงฺขาเตหิ ตีหิ นเยหิ โพชฺฌงฺคา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

มคฺคงฺควิภงฺค

ปุจฺฉา – เอกาทสเม ปน อาวุโส มคฺคงฺควิภงฺเค ภควตา กถํ มคฺคงฺคา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – เอกาทสเม ภเนฺต มคฺคงฺควิภเงฺค ‘‘อริโย อฏฺฐงฺคิโก มโคฺคฯ เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกโปฺป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมโนฺต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธี’’ติ เอวมาทินา ภควตา สุตฺตนฺตภาชนียอภิธมฺมภาชนียปญฺหาปุจฺฉกสงฺขาเตหิ ตีหิ มหานเยหิ มคฺคงฺคา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

ฌานวิภงฺค

ปุจฺฉา – ทฺวาทสโม ปน อาวุโส ฌานวิภโงฺค ภควตา กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – ทฺวาทสโม ภเนฺต ฌานวิภโงฺค ‘‘อิธ ภิกฺขุ ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปโนฺน อณุมเตฺตสุ วเชฺชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวาโร โภชเน มตฺตญฺญู ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตํ ชาคริยานุโยคมนุยุโตฺต’’ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

อปฺปมญฺญาวิภงฺค

ปุจฺฉา – เตรสเม ปน อาวุโส อปฺปมญฺญาวิภเงฺค ภควตา กถํ อปฺปมญฺญาโย วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – เตรสเม ภเนฺต อปฺปมญฺญาวิภเงฺค ‘‘จตโสฺส อปฺปมญฺญาโย อิธ ภิกฺขุ เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหรติ, ตถา ทุติยํฯ ตถา ตติยํฯ ตถา จตุตฺถํฯ อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตสา วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปเชฺชน ผริตฺวา วิหรตี’’ติ เอวมาทินา ภควตา สุตฺตนฺตภาชนียอภิธมฺมภาชนียปญฺหาปุจฺฉกสงฺขาเตหิ ตีหิ มหานเยหิ อปฺปมญฺญาโย วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

สิกฺขาปทวิภงฺค

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส วิภงฺคปฺปกรเณ จุทฺทสเม สิกฺขาปทวิภเงฺค ภควตา กถํ สิกฺขาปทานิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

วิสฺสชฺชนา – จุทฺทสเม ภเนฺต สิกฺขาปทวิภเงฺค ‘‘ปญฺจ สิกฺขาปทานิ ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ, อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ, กาเมสุมิจฺฉาจารา เวรมณี สิกฺขาปทํ, มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํฯ ตตฺถ กตมํ ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ, ยสฺมิํ สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ โสมนสฺสสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ ปาณาติปาตา วิรมนฺตสฺสา’’ติ เอวมาทินา อภิธมฺมภาชนียปญฺหาปุจฺฉกสงฺขาเตหิ ทฺวีหิ มหานเยหิ ภควตา สิกฺขาปทานิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

ปฏิสมฺภิทาวิภงฺค

ปุจฺฉา – ปนฺนรสเม ปน อาวุโส ปฏิสมฺภิทาวิภเงฺค ภควตา กถํ ปฏิสมฺภิทาโย วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – ปนฺนรสเม ภเนฺต ปฏิสมฺภิทาวิภงฺเค ‘‘จตโสฺส ปฏิสมฺภิทา อตฺถปฏิสมฺภิทา ธมฺมปฏิสมฺภิทา นิรุตฺติปฏิสมฺภิทา ปฏิภานปฏิสมฺภิทาฯ อเตฺถ ญาณํ อตฺถปฏิสมฺภิทา, ธเมฺม ญาณํ ธมฺมปฏิสมฺภิทา, ตตฺร ธมฺมนิรุตฺตาภิลาเป ญาณํ นิรุตฺติปฏิสมฺภิทา, ญาเณสุ ญาณํ ปฏิภานปฏิสมฺภิทา’’ติ เอวมาทินา ภควตา จตโสฺส ปฏิสมฺภิทาโย สุตฺตนฺตภาชนียอภิธมฺมภาชนียปญฺหาปุจฺฉกสงฺขาเตหิ ตีหิ มหานเยหิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

ญาณวิภงฺค

ปุจฺฉา – โสฬสเม ปน อาวุโส ญาณวิภเงฺค ภควตา กถํ ญาณานิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

วิสฺสชฺชนา – โสฬสเม ภเนฺต ญาณวิภเงฺค ‘‘เอกวิเธน ญาณวตฺถุ ปญฺจวิญฺญาณา น เหตู, อเหตุกา, เหตุวิปฺปยุตฺตา, สปฺปจฺจยา , สงฺขตา, อรูปา, โลกิยา, สาสวา’’ติ เอวมาทินา เอกกโต ปฏฺฐาย ยาว ทสกา ภควตา ญาณานิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

ขุทฺทกวตฺถุวิภงฺค

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส วิภงฺคปฺปกรเณ สตฺตรสโม ขุทฺทกวตฺถุวิภโงฺค ภควตา กถํ เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต ทุติเย วิภงฺคปฺปกรเณ สตฺตรสโม ขุทฺทกวตฺถุวิภโงฺค ‘‘ชาติมโท, โคตฺตมโท, อาโรคฺยมโท, โยพฺพนมโท, ชีวิตมโท’’ติ เอวมาทินา เอกกโต ปฏฺฐาย ยาว อฏฺฐสตตณฺหาวิจริตํ ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

ธมฺมหทยวิภงฺค

ปุจฺฉา – ตตฺถ อาวุโส อฏฺฐารสโม ธมฺมหทยวิภโงฺค ภควตา กถํ วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อฏฺฐารสโม ภเนฺต ธมฺมหทยวิภโงฺค ‘‘กติ ขนฺธา, กติ อายตนานิ, กติ ธาตุโย, กติ สจฺจานิ, กติ อินฺทฺริยานิ, กติ เหตู, กติ อาหารา, กติ ผสฺสา, กติ เวทนา, กติ สญฺญา, กติ เจตนา, กติ จิตฺตานิฯ ปญฺจกฺขนฺธา, ทฺวาทสายตนานิ, อฏฺฐารส ธาตุโย, จตฺตาริ สจฺจานิ, พาวีสตินฺทฺริยานิ, นว เหตู, จตฺตาโร อาหารา, สตฺต ผสฺสา, สตฺต เวทนา, สตฺต สญฺญา, สตฺต เจตนา, สตฺต จิตฺตานี’’ติ เอวมาทินา สพฺพสงฺคาหกาทีหิ ทสหิ วาเรหิ ภควตา วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

ปุจฺฉา – กถญฺจาวุโส ตตฺถ ภควตา อุปฺปาทกกมฺมอายุปฺปมาณวาโร วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – ทานํ ทตฺวา สีลํ สมาทิยิตฺวา อุโปสถกมฺมํ กตฺวา กตฺถ อุปปชฺชนฺติฯ ทานํ ทตฺวา, สีลํ สมาทิยิตฺวา อุโปสถกมฺมํ กตฺวา อเปฺปกเจฺจ ขตฺติยมหาสาลานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชนฺติ, อเปฺปกเจฺจ พฺราหฺมณมหาสาลานํ, อเปฺปกเจฺจ คหปติมหาสาลานํ, อเปฺปกเจฺจ จาตุมหาราชิกานํ เทวานํ, อเปฺปกเจฺจ ตาวตึสานํ เทวานํ, อเปฺปกเจฺจ ยามานํ เทวานํ, อเปฺปกเจฺจ ตุสิตานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชนฺตีติ เอวมาทินา ภเนฺต ตตฺถ ภควตา อุปฺปาทกกมฺมอายุปฺปมาณวาโร วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

อุกฺขิตฺตา ปุญฺญเตเชน, กามรูปคตึ คตา;
ภวคฺคตมฺปิ สมฺปตฺตา, ปุนาคจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ –

ธาตุกถา

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา อฏฺฐารสหิ พุทฺธธเมฺมหิ สมนฺนาคเตน อภิธเมฺม อฏฺฐารสหิ วิภเงฺคหิ ปฏิมณฺฑิตํ ทุติยํ วิภงฺคปฺปกรณํ เทเสตฺวา ตทนนฺตรํ ธาตุกถํ นาม ตติยํ ปกรณํ กถํ วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – ตติยํ ภเนฺต ธาตุกถํ นาม อภิธมฺมปิฏกํ ‘‘สงฺคโห อสงฺคโห, สงฺคหิเตน อ สงฺคหิตํ, อสงฺคหิเตน สงฺคหิตํ, สงฺคหิเตน สงฺคหิตํ, อสงฺคหิเตน อสงฺคหิตํฯ สมฺปโยโค วิปฺ ปโยโค, สมฺปยุเตฺตน วิปฺปยุตฺตํ, วิปฺปยุเตฺตน สมฺปยุตฺตํ, สมฺปยุเตฺตน สมฺปยุตฺตํ, วิปฺปยุเตฺตน วิปฺปยุตฺตํฯ สงฺคหิเตน สมฺปยุตฺตํ วิปฺปยุตฺตํ, สมฺปยุเตฺตน สงฺคหิตํ อสงฺคหิตํ, อสงฺคหิเตน สมฺปยุตฺตํ วิปฺปยุตฺตํ, วิปฺปยุเตฺตน สงฺคหิตํ อสงฺคหิต’’นฺติ เอวมาทินา ปญฺจ มาติกาโย ปฐมํ นิกฺขิปิตฺวา สงฺคหาสงฺคหาทีหิ จุทฺทสหิ นเยหิ ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

ปุคฺคลปญฺญตฺติ

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา สพฺพธาตุกุสเลน อภิธมฺมปิฏเก ตติยํ ธาตุกถาปกรณํ เท เสตฺวา ตทนนฺตรํ จตุตฺถํ ปุคฺคลปญฺญตฺติปฺปกรณํ กถํ วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต จตุตฺถํ ปุคฺคลปญฺญตฺติปฺปกรณํ ‘‘ฉ ปญฺญตฺติโย ขนฺธปญฺญตฺติ อายตนปญฺญตฺติ ธาตุปญฺญตฺติ สจฺจปญฺญตฺติ อินฺทฺริยปญฺญตฺติ ปุคฺคลปญฺญตฺติฯ กิตฺตาวตา ขนฺธานํ ขนฺธปญฺญตฺติ, ยาวตา ปญฺจกฺขนฺธา, รูปกฺขโนฺธ เวท นากฺขโนฺธ สญฺญากฺขโนฺธ สงฺขารกฺขโนฺธ วิญฺญาณกฺขโนฺธฯ เอตฺตาวตา ขนฺธานํ ขนฺธปญฺญตฺตี’’ติ เอวมาทินา ขนฺธายตนธาตุสจฺจอินฺทฺริยปญฺญตฺติโย สํขิเตฺตน อุทฺทิสิตฺวา ปุคฺคลปญฺญตฺตึ จ เอกกทุกติกจตุกฺกปญฺจกฉกฺกสตฺตกอฏฺฐกนวกทสกวเสน วิตฺถารโต วิภ ชิตฺวา ภควตา เทสิตาฯ

กถาวตฺถุ

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา สพฺพปรมตฺถปญฺญตฺติธมฺมกุสเลน อภิธมฺมปิฏเก จตุตฺถํ ปุคฺคลปญฺญตฺติปฺปกรณํ เทเสตฺวา ตทนนฺตรํ ปญฺจมํ กถาวตฺถุปฺปกรณํ กถํ เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – สพฺพปรมตฺถปญฺญตฺติธมฺมกุสเลน ภเนฺต ภควตา โลเก อคฺคปุคฺคเลน อภิธมฺมปิฏเก จตุตฺถํ ปุคฺคลปญฺญตฺติปฺปกรณํ เทเสตฺวา ตทนนฺตรํ กถาวตฺถุเทสนาย วาเร สมฺปเตฺต ‘‘อนาคเต มม สาวโก โมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถโร นาม อุปฺปนฺนํ สาสนมลํ โสเธตฺวา ตติยสงฺคีตึ กโรเนฺต ภิกฺขุสงฺฆสฺส มเชฺฌ นิสิโนฺน สกวาเท ปญฺจ สุตฺตสตานิ ปรวาเท ปญฺจา ติ สุตฺตสหสฺสํ สโมธาเนตฺวา, อิมํ ปกรณํ ภาเสสฺสตี’’ติ ตโสฺสกาสํ กโรเนฺตน ปุคฺคลวาเร อฏฺฐมุขา วาทยุตฺตึ อาทึ กตฺวา สพฺพกถามเคฺคสุ อสมฺปุณฺณภาณวารตฺถาย ตนฺติยา มาติกา นิเกฺขปมเตฺตน ปญฺจมํ กถาวตฺถุปฺปกรณํ สํเขปโต เทสิตํฯ

ปุจฺฉา – อธุนา ปากฏํ ปนาวุโส วิตฺถารํ กถาวตฺถุปฺปกรณํ กทา เกน กตํ กถญฺจ วิตฺถาร โต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – ตํ โข ภเนฺต ภควโต นยมุขํ นิสฺสาย อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน ตติยสํคีติกาเล ปาฏลิปุเตฺต อโสการาเม สฎฺฐิภิกฺขุสตสหสฺสานํ สมาคเม ภควตา ทินฺนนยวเสน ตถาคเตน ฐปิตมาติกํ วิภชเนฺตน สกวาเท ปญฺจสุตฺตสตานิ ปรวาเท ปญฺจาติสุตฺตสหสฺสํ อาหริตฺวา อิทํ ปรวาทมถนํ อธุนา ปากฏํ กถาวตฺถุปฺปกรณํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

ปุจฺฉา – กติ อาวุโส ตตฺถ กถาโย เตน อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – ตตฺถ ภเนฺต วาจนามคฺคโต เทฺว จ สตานิ สตฺตวีสติ จ กถาโย อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

ปุคฺคลกถา

ปุจฺฉา – กถญฺจาวุโส ตตฺถ ปฐมา ปุคฺคลกถา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฎฺฐปรมเตฺถนาติ, อามนฺตาฯ โย สจฺจิกโฎฺฐ ปรมโตฺถ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฎฺฐปรมเตฺถนาติ, น เหวํ วตฺตเพฺพฯ อาชานาหิ นิคฺคหํ หญฺจิ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฎฺฐปรมเตฺถน, เตน วต เร วตฺตเพฺพ ‘‘โย สจฺจิกโฎฺฐ ปรมโตฺถ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฎฺฐปรมเตฺถนา’’ติฯ ยํ ตตฺถ วเทสิ ‘‘วตฺตเพฺพ โข ‘ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฎฺฐปรมเตฺถน’, โน จ วตฺตเพฺพ ‘โย สจฺจิกโฎฺฐ ปรมโตฺถ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฎฺฐปรมเตฺถนา’’ติ, มิจฺฉาติ เอวมาทินา ภเนฺต ตตฺถ ปฐมา ปุคฺคลกถา ปญฺจ ภาณวารมตฺตาย ตนฺติยา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

อญฺญาณกถา

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส กถาวตฺถุปฺปกรเณ ทุติยวเคฺค ทุติยา อญฺญาณกถา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฎเก ภเนฺต ปญฺจเม กถาวตฺถุปฺปกรเณ ทุติยวเคฺค ทุติยา อญฺญาณกถา ‘‘อตฺถิ อรหโต อญฺญาณนฺติ, อามนฺตาฯ อตฺถิ อรหโต อวิชฺชา อวิโชฺชโฆ อวิชฺชาโยโค อวิชฺชานุสโย อวิชฺชาปริยุฎฺฐานํ อวิชฺชาสํโยชนํ อวิชฺชานีวรณนฺติ, น เหวํ วตฺตเพฺพฯ นตฺถิ อรหโต อวิชฺชา อวิโชฺชโฆ อวิชฺชาโยโค อวิชฺชานุสโย อวิชฺชาปริยุฎฺฐานํ อวิชฺชาสํโยชนํ อวิชฺชานิวรณนฺติ, อามนฺตาฯ หญฺจิ นตฺถิ อรหโต อวิชฺชา อวิโชฺชโฆ อวิชฺชาโยโค อวิชฺชานุสโย อวิชฺชาปริยุฎฺฐานํ อวิชฺชาสํโยชนํ อวิชฺชานีวรณํ, โน จ วต เร วตฺตเพฺพ ‘‘อตฺถิ อรหโต อญฺญาณ’’นฺติ เอวมาทินา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน วิตฺถารโต วิภชิตฺวา ภาสิตาฯ

อสญฺญกถา

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส ปญฺจเม กถาวตฺถุปฺปกรเณ ตติยวเคฺค เอกาทสมา อสญฺญกถา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต ปญฺจเม กถาวตฺถุปฺปกรเณ ตติยวเคฺค เอกาทสมา อสญฺญกถา ‘‘อสญฺญสเตฺตสุ สญฺญา อตฺถีติ, อามนฺตาฯ สญฺญาภโว สญฺญาคติ สญฺญาสตฺตาวาโส สญฺญาสํสาโร สญฺญาโยนิ สญฺญตฺตภาวปฏิลาโภติ, น เหวํ วตฺตเพฺพ’’ติ เอวมาทินา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

อสญฺญสเตฺตสุ สญฺญา อตฺถิฯ

สญฺญาภโว สญฺญาคติ สญฺญาสตฺตาวาโส สญฺญาสํสาโร สญฺญาโยนิ สญฺญตฺตภาวปฏิลาโภฯ

น เหวํ วตฺตเพฺพฯ

นนุ อสญฺญภโว อสญฺญคติ อสญฺญสตฺตาวาโส อสญฺญสํสาโร อสญฺญโยนิ อสญฺญตฺตภาวปฏิลาโภฯ

หญฺจิ อสญฺญภโว อสญฺญคติ อสญฺญสตฺตาวาโส อสญฺญสํสาโร อสญฺญโยนิ อสญฺญตฺตภาวปฏิลาโภ, โน จ วต เร วตฺตเพฺพ อสญฺญสเตฺตสุ สญฺญา อตฺถิฯ

อสญฺญสเตฺตสุ สญฺญา อตฺถิฯ

ปญฺจโวการภโว คติ สตฺตาวาโส สํสาโร โยนิ อตฺตภาวปฏิลาโภฯ

นนุ เอกโวการภโว คติ สตฺตาวาโส สํสาโร โยนิ อตฺตภาวปฏิลาโภฯ

หญฺจิ เอกโวการภโว คติ สตฺตาวาโส สํสาโร โยนิ อตฺตภาวปฏิลาโภ, โน จ วต เร วตฺตเพฺพ อสญฺญสเตฺตสุ สญฺญา อตฺถิฯ

ฉฏฺฐวคฺค

ปถวีธาตุสนิทสฺสนาติอาทิกถา

ปุจฺฉา – ฉฏฺฐวเคฺค ปน อาวุโส อฏฺฐมา ปถวีธาตุ สนิทสฺสนาติอาทิกถา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – ฉฏฺฐวเคฺค ภเนฺต อฏฺฐมา ปถวีธาตุ สนิทสฺสนาติอาทิกถา ‘‘ปถวีธาตุ สนิทสฺสนาติ อามนฺตาฯ รูปํ รูปายตนํ รูปธาตุ นีลํ ปีตกํ โลหิตกํ โอทาตํ จกฺขุวิเญฺญยฺยํ จกฺขุสฺมิํ ปฏิหญฺญติ จกฺขุสฺส อาปาถํ อาคจฺฉตีติ, น เหวํ วตฺตเพฺพ’’ติ เอวมาทินา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิ ปุตฺตติสฺสเตฺถเรน วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

ปถวีธาตุ สนิทสฺสนาฯ

จกฺขุญฺจ ปฏิจฺจ ปถวีธาตุญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณํฯ

เตน หิ น วตฺตพฺพํ จกฺขุญฺจ ปฏิจฺจ ปถวีธาตุญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณํฯ

อนฺตราภวกถา

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส ปญฺจเม กถาวตฺถุปฺปกรเณ อฏฺฐมวคฺค ทุติยา อนฺตราภวกถา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต ปญฺจเม กถาวตฺถุปฺปกรเณ อฏฺฐมวคฺค ทุติยา อนฺตราภวกถา ‘‘อตฺถิ อนฺตราภโวติ, อามนฺตาฯ กามภโวติ, น เหวํ วตฺตเพฺพ…เป.… อตฺถิ อนฺตราภโวติ, อามนฺตาฯ รูปภโวติ, น เหวํ วตฺตเพฺพ…เป.… อตฺถิ อนฺตราภโวติ, อามนฺตาฯ อรูปภโวติ, น เหวํ วตฺตเพฺพ’’ติ เอวมาทินา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

อตฺถิ อนฺตราภโวฯ

น เหวํ วตฺตเพฺพฯ

อตฺถิ อนฺตราภโวฯ

กามภวสฺส จ รูปภวสฺส จ อนฺตเร อตฺถิ อนฺตราภโวฯ

น เหวํ วตฺตเพฺพฯ

รูปภวสฺส จ อรูปภวสฺส จ อนฺตเร อตฺถิ อนฺตราภโวฯ

กามภวสฺส จ รูปภวสฺส จ อนฺตเร นตฺถิ อนฺตราภโวฯ

หญฺจิ กามภวสฺส จ รูปภวสฺส จ อนฺตเร นตฺถิ อนฺตราภโว, โน จ วต เร วตฺตเพฺพ อตฺถิ อนฺตราภโวฯ

สฬายตนุปฺปตฺติกถา

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส ปญฺจเม กถาวตฺถุปฺปกรเณ จุทฺทสมวคฺค ทุติยา สฬายตนุปฺปตฺติกถา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต ปญฺจเม กถาวตฺถุปฺปกรเณ จุทฺทสเมวคฺค ทุติยา สฬายตนุปฺปตฺติกถา ‘‘สฬายตนํ อปุพฺพํ อจริมํ มาตุกุจฺฉิสฺมึ สณฺฐาตีติ, อามนฺตาฯ สพฺพงฺคปจฺจงฺคี อหีนินฺทฺริโย มาตุกุจฺฉิสฺมึ โอกฺกมตีติ, น เหวํ วตฺตเพฺพ’’ติ เอวมาทินา อายสฺมตา มหาโมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน วิตฺถารโต วิภชิตฺวา กถิตาฯ

สฬายตนํ อปุพฺพํ อจริมํ มาตุกุจฺฉิสฺมึ สณฺฐาติฯ

สพฺพงฺคปฺปจฺจงฺคี อหีนินฺทฺริโย มาตุกุจฺฉิสฺมึ โอกฺกมติฯ

น เหวํ วตฺตเพฺพฯ

อุปฺปเตฺตสิเยน จิเตฺตน จกฺขายตนํ สณฺฐาติฯ

อุปฺปเตฺตสิเยน จิเตฺตน หตฺถา สณฺฐนฺติ, ปาทา สณฺฐนฺติ, สีสํ สณฺฐาติ, กโณฺณ สณฺฐาติ, นาสิกา สณฺฐาติ, มุขํ สณฺฐาติ, ทนฺตา สณฺฐนฺติฯ

น เหวํ วตฺตเพฺพฯ

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา ยมกปาฏิหีราวสาเน ตาวติํสเทวโลกํ คนฺตฺวา ทสสหสฺส โลกธาตูหิ อาคมฺม สนฺนิสินฺนานํ เทวานํ อภิธมฺมเทสนํ เทเสเนฺตน ปฐมํ อภิธมฺมปิฏเก ปญฺจปฺปกรณานิ เทเสตฺวา ตทนนฺตรํ ฉฏฺฐํ ยมกปฺปกรณํ เทเสเนฺตน กติ ยมกปฺปกรณานิ วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

วิสฺสชฺชนา – ภควตา ภเนฺต ยมสฺส วิสยาตีเตน ยมกปาฏิหีราวสาเน ตาวติํสเทวโลกํ คนฺตฺวา ตตฺถ ทสสหสฺสโลกธาตูหิ อาคมฺม สนฺนิสินฺนานํ เทวตานํ อภิธมฺมปิฏกํ เทเสเนฺตน อภิธมฺมปิฏเก ปุริมานิ ปญฺจปฺปกรณานิ เทเสตฺวา ตทนนฺตรํ ฉฏฺฐํ ยมกปฺปกรณํ มูลยมกํ ขนฺธยมกํ อายตนยมกํ ธาตุยมกํ สจฺจยมกํ สงฺขารยมกํ อนุสยยมกํ จิตฺตยมกํ ธมฺมยมกํ อินฺทฺริยยมกนฺติ ทส ยมกปฺปกรณานิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

มูลยมก

ปุจฺฉา – กถญฺจาวุโส ตตฺถ ภควตา ปฐมํ มูลยมกํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – เย เกจิ กุสลา ธมฺมา, สเพฺพ เต กุสลมูลาฯ เย วา ปน กุสลมูลา, สเพฺพ เต ธมฺมา กุสลาฯ เย เกจิ กุสลา ธมฺมา, สเพฺพ เต กุสลมูเลน เอกมูลาฯ เย วา ปน กุสลมูเลน เอกมูลา, สเพฺพ เต ธมฺมา กุสลาฯ เย เกจิ กุสลมูเลน เอกมูลา ธมฺมา, สเพฺพ เต ธมฺมา กุสลมูเลน อญฺญมญฺญมูลาฯ เย วา ปน กุสลมูเลน อญฺญมญฺญมูลา, สเพฺพ เต ธมฺมา กุสลาติ เอวมาทินา ภเนฺต ตตฺถ ภควตา ปฐมํ มูลยมกํ พาวีสติยา จ ติเกหิ ทุกสเตน จ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

เย เกจิ กุสลา ธมฺมา, สเพฺพ เต กุสลมูลาฯ

เย เกจิ กุสลา ธมฺมา, สเพฺพ เต กุสลมูลาติ, ตีเณว กุสลมูลานิ อวเสสา กุสลา ธมฺมา, น กุสลมูลา, เย วา ปน กุสลมูลา, สเพฺพ เต ธมฺมา กุสลาติ, อามนฺตา –

ขนฺธยมก

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส ฉเฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทุติยํ ขนฺธยมกํ ภควตา กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต ฉเฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทุติยํ ขนฺธยมกํ ‘‘ปญฺจกฺขนฺธา – รูปกฺขโนฺธ เวทนากฺขโนฺธ สญฺญากฺขโนฺธ สงฺขารกฺขโนฺธ วิญฺญาณกฺขโนฺธฯ รูปํ รูปกฺขโนฺธ, รูปกฺขโนฺธ รูปํฯ เวทนา เวทนากฺขโนฺธ, เวทนากฺขโนฺธ เวทนาฯ สญฺญา สญฺญากฺขโนฺธ, สญฺญากฺขโนฺธ สญฺญาฯ สงฺขารา สงฺขารกฺขโนฺธ, สงฺขารกฺขโนฺธ สงฺขาราฯ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขโนฺธ, วิญฺญาณกฺขโนฺธ วิญฺญาณ’’นฺติ เอวมาทินา ภควตา ปณฺณตฺติวารปวตฺติวารปริญฺญาวารสงฺขาเตหิ ตีหิ วาเรหิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

อายตนยมก

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ตติยํ อายตนยมกํ ภควตา กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฎเก ภเนฺต ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ตติยํ อายตนยมกํ ''ทฺวาทสายตนานิ – จกฺขายตนํ โสตายตนํ ฆานายตนํ ชิวฺหายตนํ กายายตนํ รูปายตนํ สทฺทายตนํ คนฺธายตนํ รสายตนํ โผฏฺฐพฺพายตนํ มนายตนํ ธมฺมายตนํฯ จกฺขุ จกฺขายตนํ, จกฺขายตนํ จกฺขุฯ โสตํ โสตายตนํ, โสตายตนํ โสต''นฺติ เอวมาทินา ปณฺณตฺติวารปวตฺติวารปริญฺญาวารสงฺขาเตหิ ตีหิ วาเรหิ ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

ธาตุยมก

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ จตุตฺถํ ธาตุยมกํ ภควตา กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฎเก ภเนฺต ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ จตุตฺถํ ธาตุยมกํ ''อฏฺฐารส ธาตุโย – จกฺขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ ชิวฺหาธาตุ กายธาตุ รูปธาตุ สทฺทธาตุ คนฺธธาตุ รสธาตุ โผฏฺฐพฺพธาตุ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ โสตวิญฺญาณธาตุ ฆานวิญฺญาณธาตุ ชิวฺหาวิญฺญาณธาตุ กายวิญฺญาณธาตุ มโนธาตุ มโนวิญฺญาณธาตุ ธมฺมธาตู''ติ เอวมาทินา ภควตา ปณฺณตฺติวารปวตฺติวารปริญฺญาวารสงฺขาเตหิ ตีหิ มหาวาเรหิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

สจฺจยมก

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ ปญฺจมํ สจฺจยมกํ ภควตา กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฎเก ภเนฺต ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ ปญฺจมํ สจฺจยมกํ ''จตฺตาริ สจฺจานิ – ทุกฺขสจฺจํ สมุทยสจฺจํ นิโรธสจฺจํ มคฺคสจฺจํฯ ทุกฺขํ ทุกฺขสจฺจํ, ทุกฺขสจฺจํ ทุกฺขํฯ สมุทโย สมุทยสจฺจํ, สมุทยสจฺจํ สมุทโยฯ นิโรโธ นิโรธสจฺจํ, นิโรธสจฺจํ นิโรโธฯ มโคฺค มคฺคสจฺจํ, มคฺคสจฺจํ มโคฺค''ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

สงฺขารยมก

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ ฉฏฺฐํ สงฺขารยมกํ ภควตา กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฎเก ภเนฺต ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ ฉฏฺฐํ สงฺขารยมกํ ''ตโย สงฺขารา – กายสงฺขาโร วจีสงฺขาโร , จิตฺตสงฺขาโรฯ อสฺสาสปสฺสาสา กายสงฺขาโร, วิตกฺกวิจารา วจีสงฺขารา, สญฺญา จ เวทนา จ จิตฺตสงฺขาโร ฐเปตฺวา วิตกฺกวิจาเร สเพฺพปิ จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ธมฺมา จิตฺตสงฺขาโร''ติ เอวมาทินา ภควตา ปณฺณตฺติวารปวตฺติวารปริญฺญาวารสงฺขาเตหิ ตีหิ มหาวาเรหิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

อนุสยยมก

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ สตฺตมํ อนุสยยมกํ ภควตา กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ สตฺตมํ อนุสยยมกํ ‘‘สตฺต อนุสยา – กามราคานุสโย ปฏิฆานุสโย มานานุสโย ทิฏฺฐานุสโย วิจิกิจฺฉานุสโย ภวราคานุสโย อวิชฺชานุสโยฯ กตฺถ กามราคานุสโย อนุเสติ, กามธาตุยา ทฺวีสุ เวทนาสุ เอตฺถ กามราคานุสโย อนุเสตี’’ติ เอวมาทินา ภควตา อุปฺปตฺติฏฺฐานวาร อนุสยวาร สานุสยวาร ปชหนวาร ปริญฺญาวาร ปหีนวาร อุปฺปชฺชนวาร ธาตุวารสงฺขาเตหิ อฏฺฐหิ มหาวาเรหิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

จิตฺตยมก

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ อฏฺฐมํ จิตฺตยมกํ ภควตา กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ อฏฺฐมํ จิตฺตยมกํ ‘‘ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติฯ ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌตี’’ติ เอวมาทินา ภควตา สุทฺธจิตฺตสามญฺญสุตฺตนฺตจิตฺตมิสฺสกวิเสสอภิธมฺมจิตฺตมิสฺสกวิเสส- สงฺขาเตหิ ตีหิ มหานเยติ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

ธมฺมยมก

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ นวมํ ธมฺมยมกํ ภควตา กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ นวมํ ธมฺมยมกํ ‘‘กุสลา กุสลา ธมฺมา, กุสลา ธมฺมา กุสลาฯ อกุสลา อกุสลา ธมฺมา, อกุสลา ธมฺมา อกุสลาฯ อพฺยากตา อพฺยากตา ธมฺมา, อพฺยากตา ธมฺมา อพฺยากตา’’ติ เอวมาทินา ภควตา ปณฺณตฺติวารปวตฺติวารปริญฺญาวารสงฺขาเตหิ ตีหิ มหาวาเรหิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

อินฺทฺริยยมก

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฏเก อาวุโส ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ ทสมํ อินฺทฺริยยมกํ ภควตา กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต ฉฏฺฐ ยมกปฺปกรเณ ทสสุ ยมเกสุ ทสมํ อินฺทฺริยยมกํ ‘‘พาวีสตินฺทฺริยานิ – จกฺขุนฺทฺริยํ โสตินฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวฺหินฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ อิตฺถินฺทฺริยํ ปุริสินฺทฺริยํ ชีวิตินฺทฺริยํ มนินฺทฺริยํ สุขินฺทฺริยํ ทุกฺขินฺทฺริยํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ โทมนสฺสินฺทฺริยํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ สทฺธินฺทฺริยํ วีริยินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปญฺญินฺทฺริยํ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ อญฺญินฺทฺริยํ อญฺญาตาวินฺทฺริย’’นฺติ เอวมาทินา ภควตา ปณฺณตฺติวาร ปวตฺติวาร ปริญฺญาวารสงฺขาเตหิ ตีหิ มหาวาเรหิ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

อตีตวาร

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส อินฺทฺริยยมเก ตีสุ มหาวาเรสุ ปวตฺติวาเร อุปฺปาทอตีตวาโร ภควตา กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฎเก ภเนฺต อินฺทฺริยยมเก ตีสุ มหาวาเรสุ ปวตฺติวาเร อุปฺปาทอตีตวาโร ‘‘ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส โสตินฺทฺริยํ, ฆานินฺทฺริยํ, ชิวฺหินฺทฺริยํ, กายินฺทฺริยํ, อิตฺถินฺทฺริยํ, ปุริสินฺทฺริยํ, ชีวิตินฺทฺริยํ, โสมนสฺสินฺทฺริยํ, อุเปกฺขินฺทฺริยํ, สทฺธินฺทฺริยํ, วีริยินฺทฺริยํ, สตินฺทฺริยํ, สมาธินฺทฺริยํ, ปญฺญินฺทฺริยํ, มนินฺทฺริยํ, อุปฺปชฺชิตฺถาติ, อามนฺตาฯ ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ, อามนฺตา’’ติ เอวมาทินา ภควตา วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

อุปฺปาทอนาคตวาร

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส อินฺทฺริยยมเก ตีสุ มหาวาเรสุ ปวตฺติวาเร อุปฺปาทอนาคตวาโร ภควตา กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฎเก ภเนฺต อินฺทฺริยยมเก ตีสุ มหาวาเรสุ ปวตฺติวาเร อุปฺปาทอนาคตวาโร ‘‘ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ, อามนฺตาฯ ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตี’’ติ อามนฺตาฯ ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ, ชิวฺหินฺทฺริยํ, กายินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ, เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, โน จ เตสํ กายินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ กายินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสตี’’ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติฯ เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทเสฺสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติฯ

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ, เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทเสฺสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติฯ อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติฯ

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ, ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทเสฺสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, โน จ ตาสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติฯ อิตเรสํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติฯ

ปฎฺฐาน

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุเทฺธน อภิสมฺพุทฺธกาลโต สตฺตมวเสฺส มนุสฺสโลเก ยมกปาฏิหีรํ ทเสฺสตฺวา ตทนนฺตรํ ตาวตึสเทวโลกํ คนฺตฺวา ตตฺถ

ปณฺฑุกมฺพลสิลายํ สนฺนิสีทิตฺวา ทสหิ จกฺกวาฬสหเสฺสหิ อาคมฺม สนฺนิสินฺนานํ เทวานํ อภิธมฺมเทสนํ เทเสนฺเตน ยาว ยมกปฺปกรณา ปฺริมานิ ฉ อภิธมฺมปฺปกรณานิ เทเสตฺวา ตทนนฺตรํ กึนาม ปกรณํ เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – เตน ภเนฺต ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน อภิสมฺพุทฺธกาลโต สตฺตเม วเสฺส มนุสฺสโลเก สาวตฺถิยํ กณฺฑมฺพมูเล ยมกปาฏิหีรํ ทเสฺสตฺวา ตทนนฺตรํ ตาวตึสเทวโลกํ คนฺตฺวา ตตฺถ ปณฺฑุกมฺพลสิลายํ สนฺนิปติตฺวา ทสหิ จกฺกวาฬสหเสฺสหิ อาคมฺม สนฺนิสินฺนานํ เทวานํ อภิธมฺมเทสนํ เทเสนฺเตน ปฺริมานิ ฉ อภิธมฺมปฺปกรณานิ เทเสตฺวา ตทนนฺตรํ อนนฺตนยสมนฺตปฏฺฐานํ นาม สตฺตมํ มหาปกรณํ เทสิตํฯ

ปุจฺฉา – ตํ ปเนตํ อาวุโส ปฏฺฐานํ เกนเฏฺฐน ปฏฺฐานนฺติ วุจฺจติฯ

วิสฺสชฺชนา – ตํ ปเนตํ ภเนฺต ปฏฺฐานํ นานปฺปการปจฺจยเฏฺฐน วิภชนเฏฺฐน ปฏฺฐิตเฏฺฐน จ ปฏฺฐานนฺติ วุจฺจติฯ

ปุจฺฉา – ตญฺจาวุโส ภควตา ปฏฺฐานมหาปกรณํ เทเสนฺเตน กติหิ วาเรหิ วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – ตํ โข ภเนฺต ภควตา ปฏฺฐานมหาปกรณํ เทเสนฺเตน มาติกานิเกฺขปวารสงฺขาโต ปจฺจยุเทฺทโส ปจฺจยนิเทฺทโส มหาวาเรติ ทฺวีหิ ปริเจฺฉทวาเรหิ วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

ปุจฺฉา – เตสุ อาวุโส วาเรสุ ปฐเม มาติกานิเกฺขปวาเร ปจฺจยุเทฺทสวาโร ภควตา กถํ เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – เตสุ ภเนฺต ทฺวีสุ ปริเจฺฉทวาเรสุ ปฐเม มาติกานิเกฺขปวาเร ปจฺจยุเทฺทเส เหตุปจฺจโย อารมฺมณปจฺจโย อธิปติปจฺจโย อนนฺตรปจฺจโย สมนนฺตรปจฺจโย สหชาตปจฺจโย อญฺญมญฺญปจฺจโย นิสฺสยปจฺจโย…เป…. อวิคตปจฺจโย’’ติฯ เอวํ โข ภเนฺต ภควตา วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

ปุจฺฉา – ตทนนฺตรํ ปน อาวุโส ปจฺจยนิเทฺทสวาโร ภควตา กถํ วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – ตทนนฺตรํ ปน ภเนฺต ปจฺจยนิเทฺทสวาโร ‘‘เหตุปจฺจโยติ – เหตู เหตุสมฺปยุตฺตกานํ ธมฺมานํ ตํสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโยฯ อารมฺมณปจฺจโยติ – รูปารมฺมณํ จกฺขุวิญฺญาณธาตุยา ตํสมฺปยุตฺตกานญฺจ ธมฺมานํ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโยฯ สทฺทายตนํ โสตวิญฺญาณธาตุยา…ฯ คนฺธายตนํ ฆานวิญฺญาณธาตุยา…ฯ รสายตนํ ชิวฺหาวิญฺญาณธาตุยา…ฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณธาตุยา ตํสมฺปยุตฺตกานญฺจ ธมฺมานํ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโยฯ รูปายตนํ สทฺทายตนํ คนฺธายตนํ รสายตนํ โผฏฺฐพฺพายตนํ มโนธาตุยา ตํสมฺปยุตฺตกานญฺจ ธมฺมานํ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโยฯ สเพฺพ ธมฺมา มโนวิญฺญาณธาตุยา ตํสมฺปยุตฺตกานญฺจ ธมฺมานํ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโยฯ ยํ ยํ ธมฺมํ อารพฺภ เย เย ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ จิตฺตเจตสิกา ธมฺมา, เต เต ธมฺมา เตสํ เตสํ ธมฺมานํ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย’’ติ เอวมาทินา ภควตา วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

ปุจฺฉา – เตนาวุโส…เป…. สมฺมาสมฺพุทฺเธน อภิธมฺมปิฏเก สตฺตเม มหาปกรเณ ทฺวีสุ ปธานวาเรสุ ทุติเย มหาวาเร กติ ฐานานิ วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต สตฺตสุ ปกรเณสุ สตฺตเม อนนฺตนยสมนฺตปฏฺฐาเน มหาปกรเณ ทฺวีสุ ปธานปริเจฺฉทวาเรสุ ทุติเย มหาวาเร ธมฺมานุโลเม ฉ ปฏฺฐานานิ, ตถา ธมฺมปจฺจนีเย ธมฺมานุโลมปจฺจนีเย ธมฺมปจฺจนียานุโลเมติ จตฺวีสติ ปฏฺฐานานิ ภควตา วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

ธมฺมานุโลม ติกปฏฺฐาน

ปุจฺฉา – เตสุปิ อาวุโส จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน ทฺวาวีสติติกา ภควตา กติหิ วาเรหิ วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – เตสุ ภเนฺต จตฺวีสติยา มหาปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน ทฺวาวีสติติกา ปฏิจฺจวาโร สหชาตวาโร ปจฺจยวาโร นิสฺสยวาโร สํสฏฺฐวาโร สมฺปยุตฺตวาโร ปญฺหาวาโรติ สตฺตหิ สตฺตหิ วาเรหิ วิภชิตฺวา ภควตา เทสิตาฯ

กุสลติก ปฏิจฺจวาร

ปุจฺฉา – เตสุ จาวุโส ทฺวาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ ปฐโม ปฏิจฺจมหาวาโร ภควตา กถํ วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – เตสุ ภเนฺต ทฺวาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ ปฐโม ปฏิจฺจมหาวาโร สิยา กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กุสโล ธโมฺม อุปฺปเชฺชยฺย เหตุปจฺจยาฯ สิยา กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อกุสโล ธโมฺม อุปฺปเชฺชยฺย เหตุปจฺจยาฯ สิยา กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อพฺยากโต ธโมฺม อุปฺปเชฺชยฺย เหตุปจฺจยาฯ สิยา กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กุสลา จ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปเชฺชยฺยุํ เหตุปจฺจยาฯ สิยา กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อกุสโล จ อพฺยากโต จ ธมฺมา อุปฺปเชฺชยฺยุํ เหตุปจฺจยาฯ สิยา กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กุสโล จ อกุสโล จ ธมฺมา อุปฺปเชฺชยฺยุํ เหตุปจฺจยาฯ สิยา กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กุสโล จ อกุสโล จ อพฺยากโต จ ธมฺมา อุปฺปเชฺชยฺยุํ เหตุปจฺจยา’’ติ เอวมาทินา ปุจฺฉาวาเรน จฯ ‘‘กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กุสโล ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ กุสลํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา, ตโย ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ, เทฺว ขเนฺธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธาฯ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อพฺยากโต ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ กุสเล ขเนฺธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํฯ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กุสโล จ อพฺยากโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยาฯ กุสลํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ, ตโย ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ, เทฺว ขเนฺธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูป’’นฺติ เอวมาทินา วิสฺสชฺชนาวาเรน จฯ ‘‘เหตุยา นว, อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา นว, อนนฺตเร สมนนฺตเร ตีณิ, สหชาเต นว, อญฺญมเญฺญ ตีณิ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย ตีณิ, ปุเรชาเต ตีณิ, อาเสวเน ตีณิ, กเมฺม นว, วิปาเก เอกํ, อาหาเร ฌาเน อินฺทฺริเย มเคฺค นว, สมฺปยุเตฺต ตีณิ, วิปฺปยุเตฺต อตฺถิยา นว, นตฺถิยา วิคเต ตีณิ, อวิคเต นวา’’ติ เอวมาทินา สงฺขฺยาวาเรน จ ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

สิยา กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กุสโล ธโมฺม อุปฺปเชฺชยฺย เหตุปจฺจยาฯ

กุสลติก สหชาตวาร

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา…เป.… สมฺมาสมฺพุเทฺธน อภิธมฺมปิฏเก มหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน ทฺวาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ

มหาวาเรสุ ทุติโย สหชาตวาโร กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภนฺเต อนนฺตนยปฏฺฐาเน มหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน ทฺวาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ ทุติโย สหชาตาวาโร ‘‘กุสลํ ธมฺมํ สหชาโต กุสโล ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, กุสลํ เอกํ ขนฺธํ สหชาตา ตโย ขนฺธา, ตโย ขนฺเธ สหชาโต เอโก ขนฺโธ, เทฺว ขนฺเธ สหชาตา เทฺว ขนฺธาฯ กุสลํ ธมฺมํ สหชาโต อพฺยากโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, กุสเล ขนฺเธ สหชาตํ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํฯ กุสลํ ธมฺมํ สหชาโต กุสโล จ อพฺยากโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา, กุสลํ เอกํ ขนฺธํ สหชาตา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ, ตโย ขนฺเธ สหชาโต เอโก ขนฺโธ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ, เทฺว ขนฺเธ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูป’’นฺติ เอวมาทินา วิสฺสชฺชนาวาเรน จฯ เหตุยา นว, อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา นว, อนนฺตเร สมนนฺตเร ตีณี’’ติ เอวมาทินา สงฺขฺยาวาเรน จ วาจนามคฺคโต ทฺวีหิ วาเรหิ ปฏิมณฺฑิตฺวา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

กุสลติก ปจฺจยวาร

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา…เป…. สมฺมาสมฺพุเทฺธน ปฏฺฐานมหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน ทฺวาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ ตติโย ปจฺจยวาโร กถํ วิภชิตฺวา วิตฺถาเรน เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภนฺเต สตฺตสุ ปกรเณสุ สตฺตเม อนนฺตนยสมนฺตปฏฺฐาเน มหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน พาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ ตติโย ปจฺจยวาโร ‘‘สิยา กุสลํ ธมฺมํ ปจฺจยา กุสโล ธมฺโม อุปฺปเชฺชยฺย เหตุปจฺจยา, สิยา กุสลํ ธมฺมํ ปจฺจยา อกุสโล ธมฺโม อุปฺปเชฺชยฺย เหตุปจฺจยา, สิยา กุสลํ ธมฺมํ ปจฺจยา อพฺยากโต ธมฺโม อุปฺปเชฺชยฺย เหตุปจฺจยา’’ติ เอวมาทินา ปุจฺฉาวาเรน จฯ ‘‘กุสลํ ธมฺมํ ปจฺจยา กุสโล ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, กุสลํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา, ตโย ขนฺเธ ปจฺจยา เอโก ขนฺโธ, เทฺว ขนฺเธ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา’’ติ เอวมาทินา วิสฺสชฺชนาวาเรน จฯ ‘‘เหตุยา สตฺตรส, อารมฺมเณ สตฺต, อธิปติยา สตฺตรส, อนนฺตเร สมนนฺตเร สตฺต, สหชาเต สตฺตรสฯ อญฺญมเญฺญ สตฺตา’’ติ เอวมาทินา สงฺขฺยาวาเรน จฯ ปจฺจยานุโลม ปจฺจย ปจฺจนิย ปจฺจยานุโลม ปจฺจนีย ปจฺจย ปจฺจนียานุโลมสงฺขาเตหิ จตูหิ นเยหิ วิภชิตฺวา ภควตา เทสิโตฯ

กุสลํ ธมฺมํ ปจฺจยา กุสโล ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ กุสลํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา, ตโย ขนฺเธ ปจฺจยา เอโก ขนฺโธ, เทฺว ขนฺเธ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา- ….

ปญฺหาวาร

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา…เป…. สมฺมาสมฺพุเทฺธน อภิธมฺมปิฏเก สตฺตสุ มหาปกรเณสุ สตฺตเม ปฏฺฐานมหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน ทฺวาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ สตฺตโม ปญฺหาวาโร กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภนฺเต สตฺตสุ ปกรเณสุ สตฺตเม อนนฺตนยสมนฺตปฏฺฐาเน มหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน ทฺวาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุ

สลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ สตฺตโม ปญฺหาวาโร ‘‘สิยา กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโยฯ สิยา กุสโล ธมฺโม อกุสลสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโยฯ สิยา กุสโล ธมฺโม อพฺยากตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย’’ติ เอวมาทินา ปุจฺฉาวาเรน จฯ ‘‘กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธมฺโม อพฺยากตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย’’ติ เอวมาทินา วิสฺสชฺชนาวาเรน จ ‘‘เหตุยา สตฺต, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา ทส, อนนฺตเร สมนนฺตเร สตฺต, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ตีณิ, นิสฺสเย เตรส, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ปจฺฉาชาเต อาเสวเน ตีณิ, กมฺเม สตฺต, วิปาเก เอกํฯ อาหาเร อินฺทฺริเย ฌาเน มคฺเค สตฺต, สมฺปยุตฺเต ตีณิ, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา เตรส, นตฺถิยา วิคเต สตฺต, อวิคเต เตรสา’’ติ เอวมาทินา สงฺขฺยาวาเรน จ ปจฺจยานุโลมปจฺจยปจฺจนียปจฺจยานุโลมปจฺจนียปจฺจยปจฺจนียานุโลมสงฺขาเตหิ จตูหิ นเยหิ ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธมฺโม อพฺยากตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส จ อพฺยากตสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย ….

วิสฺสชฺชนาวาร

เหตุปจฺจยวิภงฺค

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา…เป…. สมฺมาสมฺพุเทฺธน อภิธมฺมปิฏเก สตฺตสุ ปกรเณสุ สตฺตเม ปฏฺฐานมหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน ทฺวาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ สตฺตเม ปญฺหาวาเร ปุจฺฉาวิสฺสชฺชนาสงฺขฺยาวารสงฺขาเตสุ ตีสุ วาเรสุ วิสฺสชฺชนาวาเร เหตุปจฺจยวิภงฺโค กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต สตฺตสุ ปกรเณสุ สตฺตเม อนนฺตนยสมนฺตปฏฺฐาเน มหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน ทฺวาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ สตฺตเม ปญฺหาวาเร ปจฺจยานุโลมปจฺจยปจฺจนีย ปจฺจยานุโลมปจฺจนียปจฺจย ปจฺจยนียานุโลมสงฺขาเตสุ จตูสุ นเยสุ ปฐเม ปจฺจยานุโลมนเย ปุจฺฉาวารวิสฺสชฺชนาวารสงฺขฺยาวารสงฺขาเตสุ ตีสุปิ วาเรสุ ทุติเย วิสฺสชฺชนาวาเร เหตุปจฺจยวิภงฺโค ‘‘กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธมฺโม อพฺยากตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสลา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส จ อพฺยากตสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย’’ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

… ‘‘กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา เหตู สมฺปยตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธมฺโม อพฺยากตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส จ อพฺยากตสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย’’ฯ

อารมฺมณปจฺจยวิภงฺค

ปุจฺฉา – เตนาวุโส…เป…. สมฺมาสมฺพุเทฺธน อภิธมฺมปิฎเก สตฺตสุ ปกรเณสุ สตฺตเม ปฏฺฐานมหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน ทฺวาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ สตฺตเม ปญฺหาวาเร จตูสุ นเยสุ ปฐเม ปจฺจยานุโลมนเย ปุจฺฉาวิสฺสชฺชนาสงฺขฺยาวารสงฺขาเตสุ ตีสุ วาเรสุ ทุติเย วิสฺสชฺชนาวาเร เหตุปจฺจยวิภงฺคาทีสุ จตุวีสติยา วิภเงฺคสุ ทุติโย อารมฺมณปจฺจยวิภโงฺค กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฎเก ภเนฺต สตฺตสุ ปกรเณสุ สตฺตเม อนนฺตนยสมนฺตปฏฺฐาเน มหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน ทฺวาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ สตฺตเม ปญฺหาวาเร จตูสุ นเยสุ ปฐเม ปจฺจยานุโลมนเย ตีสุ จ วาเรสุ ทุติเย วิภงฺควาเร เหตุปจฺจยวิภงฺคาทีสุ จตุวีสติยา วิภเงฺคสุ ทุติโย อารมฺมณปจฺจยวิภโงฺค “กุสโล ธโมฺม กุสลสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย, ทานํ ทตฺวา สีลํ สมาทิยิตฺวา อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, ปุเพฺพ สุจิณฺณานิ ปจฺจเวกฺขติ, ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ปจฺจเวกฺขติ, เสกฺขา โคตฺรภุํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, โวทานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, เสกฺขา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, เสกฺขา วา ปุถุชฺชนา วา กุสลํ อนิจฺจโต ทุกฺขโต อนตฺตโต วิปสฺสนฺติ, เจโตปริยญาเณน กุสลจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานนฺติ, อากาสานญฺจายตนกุสลํ วิญฺญาณญฺจายตนกุสลสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโยฯ อากิญฺจญฺญายตนกุสลํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนกุสลสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสลา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุเพฺพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมุปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย”ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

อธิปติปจฺจยวิภงฺค

ปุจฺฉา – อภิธมฺมปิฎเก อาวุโส สตฺตสุ ปกรเณสุ สตฺตเม ปฏฺฐานมหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเนสุ พาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ สตฺตเม ปญฺหาวาเร จตูสุ นเยสุ ปฐเม ปจฺจยานุโลมนเย ปุจฺฉาวิสฺสชฺชนาสงฺขฺยาสงฺขาเตสุ ตีสุ วาเรสุ ทุติเย วิสฺสชฺชนาสงฺขาเต วิภงฺควาเร เหตุปจฺจยวิภงฺคาทีสุ จตุวีสติยา วิภเงฺคสุ ตติโย อธิปติปจฺจยวิภโงฺค กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฎเก ภเนฺต สตฺตสุ ปกรเณสุ สตฺตเม อนนฺตนยสมนฺตปฏฺฐาเน มหาปกรเณ จตุวีสติยา ปฏฺฐาเนสุ ปฐเม ธมฺมานุโลมติกปฏฺฐาเน พาวีสติยา ติเกสุ ปฐเม กุสลตฺติเก สตฺตสุ มหาวาเรสุ สตฺตเม ปญฺหาวาเร จตูสุ นเยสุ ปฐเม ปจฺจยานุโลมนเย ปุจฺฉาวิสฺสชฺชนาสงฺขฺยาสงฺขาเตสุ ตีสุ วาเรสุ ทุติเย วิสฺสชฺชนาสงฺขาเต วิภงฺควาเร เหตุปจฺจยวิภงฺคาทีสุ จตุวีสติยา วิภเงฺคสุ ตติโย อธิปติปจฺจยวิภโงฺค “กุสโล ธโมฺม กุสลสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโยฯ อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติฯ อารมฺมณาธิปติ–ทานํ ทตฺวา สีลํ สมาทิยิตฺวา อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติฯ ปุเพฺพ สุจิณฺณานิ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, เสกฺขา โคตฺรภุํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ, โวทานํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ, เสกฺขา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติฯ สหชาตาธิปติ–กุสลาธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย”ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

อนนฺตรปจฺจยวิภงฺค

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา…เป…. จตุโตฺถ อนนฺตรปจฺจยวิภโงฺค กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต…เป…. จตุโตฺถ อนนฺตรปจฺจยวิภโงฺค ‘‘กุสโล ธโมฺม กุสลสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย, ปุริมา ปุริมา กุสลา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ กุสลานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโยฯ อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส, อนุโลมํ โวทานสฺส, โคตฺรภุ มคฺคสฺส, โวทานํ มคฺคสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย’’ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

สหชาตปจฺจยวิภงฺค

ปุจฺฉา – เตนาวุโส…เป…. ฉโฏฺฐ สหชาตปจฺจยวิภโงฺค กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต…เป…. ฉโฏฺฐ สหชาตปจฺจยวิภโงฺค ‘‘กุสโล ธโมฺม กุสลสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสโล เอโก ขโนฺธ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย, ตโย ขนฺธา เอกสฺส ขนฺธสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย, เทฺว ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธโมฺม อพฺยากตสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา ขนฺธา จิตฺตสมฺุฏฐานานํ รูปานํ สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย’’ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

อุปนิสฺสยปจฺจยวิภงฺค

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา…เป…. นวโม อุปนิสฺสยปจฺจยวิภโงฺค กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต…เป…. นวโม อุปนิสฺสยปจฺจยวิภโงฺค ‘‘กุสโล ธโมฺม กุสลสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโยฯ อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโยฯ อารมฺมณูปนิสฺสโย–ทานํ ทตฺวา สีลํ สมาทิยิตฺวา อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ…เป….

ปกตูปนิสฺสโย – สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ สีลํ สมาทิยติ อุโปสถกมฺมํ กโรติ, ฌานํ อุปฺปาเทติ, วิปสฺสนํ อุปฺปาเทติ, มคฺคํ อุปฺปาเทติ, อภิญฺญํ อุปฺปาเทติ, สมาปตฺตึ อุปฺปาเทตี’’ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

ปุเรชาตปจฺจยวิภงฺค

ปุจฺฉา – เตนาวุโส…เป…. ทสโม ปุเรชาตปจฺจยวิภโงฺค กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต…เป…. ทสโม ปุเรชาตปจฺจยวิภโงฺค ‘‘อพฺยากโต ธโมฺม อพฺยากตสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโยฯ อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํฯ อารมฺมณปุเรชาตํ–อรหา จกฺขุํ อนิจฺจโต ทุกฺขโต อนตฺตโต วิปสฺสติฯ ฆานํ, ชิวฺหํ, กายํ, รูเป, สเทฺท, คเนฺธ, รเส, โผฏฺฐเพฺพ, วตฺถุํ อนิจฺจโต ทุกฺขโต อนตฺตโต วิปสฺสติฯ ทิเพฺพน จกฺขุนา

รูปํ ปสฺสติ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ, รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส, สทฺทายตนํ โสตวิญฺญาณสฺส, คนฺธายตนํ ฆานวิญฺญาณสฺส, รสายตนํ ชิวฺหาวิญฺญาณสฺส, โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโยฯ วตฺถุปุเรชาตํ–จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส, โสตายตนํ โสตวิญฺญาณสฺส, ฆานายตนํ ฆานวิญฺญาณสฺส, ชิวฺหายตนํ ชิวฺหาวิญฺญาณสฺส, กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส, วตฺถุ วิปากาพฺยากตานํ กฺริยาพฺยากตานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย''ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

กมฺมปจฺจยวิภงฺค

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา…เป…. เตรสโม กมฺมปจฺจยวิภงฺโค กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต…เป…. เตรสโม กมฺมปจฺจยวิภงฺโค ''กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธมฺโม อพฺยากตสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโยฯ สหชาตา, นานากฺขณิกาฯ สหชาตา–กุสลา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโยฯ นานากฺขณิกา–กุสลา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส จ อพฺยากตสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสลา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย''ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

อาหารปจฺจยวิภงฺค

ปุจฺฉา – เตนาวุโส…เป…. ปนฺนรสโม อาหารปจฺจยวิภงฺโค กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต…เป…. ปนฺนรสโม อาหารปจฺจยวิภงฺโค ''กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสลา อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธมฺโม อพฺยากตสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสลา อาหารา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย''ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

อินฺทฺริยปจฺจยวิภงฺค

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา…เป…. โสฬสโม อินฺทฺริยปจฺจยวิภงฺโค กถํ วิตฺถาเรน วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต…เป…. โสฬสโม อินฺทฺริยปจฺจยวิภงฺโค ''กุสโล ธมฺโม กุสลสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสโล อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโยฯ กุสโล ธมฺโม อพฺยากตสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย, กุสลา อินฺทฺริยา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย''ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

สงฺขฺยาวาร

ปุจฺฉา – เตนาวุโส…เป…. ปุจฺฉาวิสฺสชฺชนาสงฺขฺยาวารสงฺขาเตสุ ตีสุ วาเรสุ ตติโย สงฺขฺยาวาโร กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต…เป…. ตติโย สงฺขฺยาวาโร ‘‘เหตุยา สตฺต, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา ทส, อนนฺตร สมนนฺตเร สตฺต, สหชาเต นว, อญฺญมเญฺญ ตีณิ, นิสฺสเย เตรส, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ปจฺฉาชาเต อาเสวเน ตีณิ , กมฺเม สตฺต, วิปาเก เอกํ, อาหาเร อินฺทฺริเย ฌาเน มเคฺค สตฺต, สมฺปยุเตฺต ตีณิ, วิปฺปยุเตฺต ปญฺจ, อตฺถิยา เตรส, นตฺถิยา วิคเต สตฺต, อวิคเต เตรสา’’ติ เอวมาทินา ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิโตฯ

เหตุ สหชาต นิสฺสย อตฺถิ อวิคตนฺติ สตฺต, เหตุ สหชาต อญฺญมญฺญ นิสฺสย อตฺถิ อวิคตนฺติ ตีณิ, เหตุ สหชาต อญฺญมญฺญ นิสฺสย สมฺปยุตฺต อตฺถิ อวิคตนฺติ ตีณิ …

เวทนาติก ปฏิจฺจวาร

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา…เป…. ปฐมํ กุสลตฺติกํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา ตทนนฺตรํ อวเสสา เวทนาตฺติกาทโย เอกวีสติติกา กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต…เป…. ปฐมํ กุสลตฺติกํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา ตทนนฺตรํ อวเสสา เวทนาตฺติกาทโย เอกวีสติติกา ‘‘สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สุขาย เวทนาย สมฺปยุโตฺต ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา, เทฺว ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ, ปฏิสนฺธิกฺขเณ สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา, เทฺว ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ’’ติ เอวมาทินา จฯ วิปากํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ วิปาโก ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ วิปากํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา, ตโย ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ, เทฺว ขเนฺธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา, ปฏิสนฺธิกฺขเณ วิปากํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา, ตโย ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ, เทฺว ขเนฺธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธาฯ วิปากํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ เนววิปากนวิปากธมฺมธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, วิปาเก ขเนฺธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานรูปํ, ปฏิสนฺธิกฺขเณ วิปาเก ขเนฺธ ปฏิจฺจ กฎตฺตารูปํ, ขเนฺธ ปฏิจฺจ วตฺถู’’ติ เอวมาทินา จ เอเกกสฺมึ ติเก สตฺตหิ สตฺตหิ มหาวาเรหิ เอเกกสฺมิญฺจ มหาวาเร จตูหิ จตูหิ นเยหิ ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตาฯ

ทุกปฏฺฐาน

ปุจฺฉา – เตนาวุโส…เป…. ติกปฏฺฐานาทีสุ ฉสุ อโนฺตคธปฏฺฐานาทีสุ ปฐมํ ติกปฏฺฐานํ เทเสตฺวา ตทนนฺตรํ ทุกปฏฺฐานํ กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต…เป…. ติกปฏฺฐานาทีสุ ฉสุ อโนฺตคธปฏฺฐานาทีสุ ปฐมํ ติกปฏฺฐานํ วิภชิตฺวา ตทนนฺตรํ ทุกปฏฺฐานํ ‘‘เหตุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ เหตุ ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, อโลภํ ปฏิจฺจ อโทโส อโมโห, อโทสํ ปฏิจฺจ อโลโภ อโมโห, อโมหํ ปฏิจฺจ อโลโภ อโทโสฯ โลภํ ปฏิจฺจ โมโห, โมหํ ปฏิจฺจ โลโภ, โทสํ ปฏิจฺจ โมโห, โมหํ ปฏิจฺจ โทโส’’ติ เอวมาทินา จฯ สรณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สรโณ ทโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, สรณํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา, ตโย ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ, เทฺว ขเนฺธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธาฯ สรณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อรโณ ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, สรโณ ขเนฺธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํฯ สรณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สรโณ จ อรโณ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยาฯ สรณํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ

ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ, ตโย ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ, เทฺว ขเนฺธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูป''นฺติ เอวมาทินา จฯ เอเกกสฺมึ ทุเก สตฺตหิ สตฺตหิ มหาวาเรหิ เอเกกสฺมิญฺจ มหาวาเร จตูหิ จตูหิ นเยหิ ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

สรณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สรโณ ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, สรณํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา, ตโย ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ, เทฺว

ขเนฺธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา ...

ทุกติกปฏฺฐาน ทุกทุกปฏฺฐาน

ปุจฺฉา – เตนาวุโส...เป.... ติกปฏฺฐานาทีสุ ฉสุ อโนฺตคธปฏฺฐาเนสุ ปฐมํ ติกปฏฺฐานญฺจ ทุติยํ ทุกปฏฺฐานญฺจ วิภชิตฺวา ตทฺวเสสานิ ทุกติกปฏฺฐานาทีนิ จตฺตาโร ปฏฺฐานานิ กถํ วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต...เป.... ติกปฏฺฐานาทีสุ ฉสุ อโนฺตคธปฏฺฐาเนสุ ปฐมํ ติกปฏฺฐานญฺจ ทุติยํ ทุกปฏฺฐานญฺจ วิภชิตฺวา ตทฺวเสสา ทุกติกปฏฺฐานาทโย ''เหตุํ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ เหตุ กุสโล ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ เหตุํ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นเหตุ กุสโล ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ เหตุํ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ เหตุ กุสโล จ นเหตุ กุสโล จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา, นเหตุํ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นเหตุ กุสโล ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, นเหตุํ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ เหตุ กุสโล ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, นเหตุํ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ เหตุ กุสโล จ นเหตุ กุสโล จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา''ติ เอวมาทินา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตานิฯ

ธมฺมปจฺจนียปฏฺฐาน

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา...เป.... ปฐมํ ธมฺมานุโลมปฏฺฐานํ วิภชิตฺวา ตทนนฺตรํ ทุติยํ ธมฺมปจฺจนียปฏฺฐานํ กถํ วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต...เป.... ปฐมํ ธมฺมานุโลมปฏฺฐานํ วิภชิตฺวา ตทนนฺตรํ ทุติยํ ธมฺมปจฺจนียปฏฺฐานํ ''นกุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นกุสโล ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ อกุสลาพฺยากตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ อกุสลาพฺยากตา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํฯ ตโย ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํฯ เทฺว ขเนฺธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํฯ นกุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอกุสโล ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุ ปจฺจยาฯ วิปากาพฺยากตํ กิริยาพฺยากตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํฯ ตโย ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํฯ เทฺว ขเนฺธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ...เป.... นกุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอพฺยากโต ธโมฺม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ อกุสลํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา, ตโย ขเนฺธ ปฏิจฺจ เอโก ขโนฺธ, เทฺว ขเนฺธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา''ติ เอวมาทินา ติกปฏฺฐานาทีหิ ฉหิ อโนฺตคธปฏฺฐาเนหิ เอเกกสฺมิญฺจ ติกปฏฺฐาเน ทุกปฏฺฐาเน ทุกติกปฏฺฐาเน ติกทุกปฏฺฐาเน ติกติกปฏฺฐาเน ทุกทุกปฏฺฐาเน สตฺตหิ สตฺตหิ มหาวาเรหิ เอเกกสฺมิญฺจ มหาวาเร จตูหิ จตูหิ นเยหิ ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

ธมฺมานุโลมปจฺจนียปฏฺฐาน

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา…เป…. ตติยํ ธมฺมานุโลมปจฺจนียปฏฺฐานํ กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก…เป…. ตติยํ ธมฺมานุโลมปจฺจนียปฏฺฐานํ ‘‘กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นกุสโล ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ กุสเล ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานรูปํฯ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอกุสโล ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ กุสลํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํฯ ตโย ขนฺเธ ปฏิจฺจ เอโก ขนฺโธ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํฯ เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํฯ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอพฺยากโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ กุสลํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา, ตโย ขนฺเธ ปฏิจฺจ เอโก ขนฺโธ, เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธาฯ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอกุสโล จ นอพฺยากโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยาฯ กุสลํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา…เป…. เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธาฯ กุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นกุสโล จ นอกุสโล จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยาฯ กุสเล ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานรูป’’นฺติ เอวมาทินา ภเนฺต ติกปฏฺฐานาทีหิ ฉหิ อโนฺตคธปฏฺฐาเนหิ เอเกกสฺมิญฺจ ติกปฏฺฐาเน ทุกปฏฺฐาเน ติกทุกปฏฺฐาเน ทุกติกปฏฺฐาเน ติกติกปฏฺฐาเน ทุกทุกปฏฺฐาเน สตฺตหิ สตฺตหิ มหาวาเรหิ เอเกกสฺมิญฺจ มหาวาเร จตูหิ จตูหิ นเยหิ ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

ธมฺมปจฺจนียานุโลมปฏฺฐาน

ปุจฺฉา – เตนาวุโส ภควตา…เป…. ธมฺมานุโลมาทีสุ ปธานภูเตสุ จตูสุ ปฏฺฐาเนสุ จตุตฺถํ ปริโยสานภูตํ ธมฺมปจฺจนียานุโลมปฏฺฐานํ กถํ วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ

วิสฺสชฺชนา – อภิธมฺมปิฏเก ภเนฺต…เป…. ธมฺมานุโลมปฏฺฐานาทีสุ จตูสุ ปธานภูเตสุ มหาปฏฺฐาเนสุ จตุตฺถํ ปริโยสานภูตํ ธมฺมปจฺจนียานุโลมปฏฺฐานํ ‘‘นกุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อกุสโล ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, อกุสลํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา, ตโย ขนฺเธ ปฏิจฺจ เอโก ขนฺโธ, เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธาฯ นกุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอกุสโล ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยาฯ อกุสเล ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานรูปํ, วิปากาพฺยากตํ กฺริยาพฺยากตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ…เป…. เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุํ ปฏิจฺจ ขนฺธาฯ นกุสลํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอพฺยากโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา, อกุสลํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา, ตโย ขนฺเธ ปฏิจฺจ เอโก ขนฺโธ, เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา’’ติ เอวมาทินา ติกปฏฺฐานาทีหิ จาติ อโนฺตคธปเภทปฏฺฐาเนหิ เอเกกสฺมิญฺจ ติกปฏฺฐาเน ทุกปฏฺฐาเน ทุกติกติกทุกติกติกทุกทุกปฏฺฐาเน ปฏิจฺจวาราทีหิ สตฺตหิ มหาวาเรหิ เอเกกสฺมิญฺจ มหาวาเร ปจฺจยานุโลมาทีหิ จตูหิ จตูหิ นเยหิ ภควตา วิตฺถารโต วิภชิตฺวา เทสิตํฯ